

حقوق کیفری تطبیقی

جلد اول

جرایم علیه اشخاص

آسیب‌های جسمی

ژان پرادل

استاد دانشگاه پو آتیه

ترجمه و تحقیق:

مجید ادیب

سرشناسه : پرادل، ژان Pradel, Jean
 عنوان و پدیدآور : حقوق کیفری تطبیقی / ژان پرادل، (میشل دانسی)
 ترجمه و تحقیق مجید ادیب
 مشخصات نشر : تهران: میزان، ۱۳۸۶
 مشخصات ظاهری : ۳۰۴ ص.
 شابک : 978-964-511-070-1
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 یادداشت : عنوان اصلی:
 Manuel de droit penal special, 2nd-ed, 2001
 منبرجات : ج. ۱: جرایم علیه اشخاص: آسیب های جسمی
 موضوع : قانون کیفری — فرانسه
 شناسه افزوده : دانسی، ژان، میشل
 شناسه افزوده : Danti - Juan, Michel
 شناسه افزوده : ادیب، مجید، ۱۳۵۲ -
 رده بندی کنگره : ۱۳۸۵ ج ۳ / ۷۷۹۷۷۹ KJ
 رده بندی دیویی : ۳۴۵/۳۴
 شماره کتابخانه ملی : ۱۰۵۸۵۱۵

۲۷۱

نشر میزان

حقوق کیفری تطبیقی

جرایم علیه اشخاص

(آسیب های جسمی)

ژان پرادل

ترجمه و تحقیق: مجید ادیب

چاپ اول: پاییز ۱۳۸۶

شمار: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۴۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۰۷۰-۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، خ فخرآزی، پلاک ۸، تلفن ۶۶۴۶۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتاح و فرصت، پلاک ۱۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱

دفتر مرکزی: خیابان ایرانشهر جنوبی، جنب مسجد جلیلی، پلاک ۳۴، واحد ۶، تلفن ۸۸۳۰۶۲۰۲

کتاب‌هایی که فقط نام نویسنده یا نویسندگان آن، ذکر شده است:

- B. BOULOC *Droit pénal général*, 15e éd., 1994.
- P. BOUZAT et J. PINATEL, I, II ou III *Traité de droit pénal et de criminologie*, 1970-1975.
- A. DECOCQ *Droit pénal général*, 1971.
- H. DONNEDIEU DE VABRES *Traité élémentaire de droit criminel*, 1947.
- FAUSTIN-HÉLIE *Traité de l'instruction criminelle*, 1866.
- E. GARÇON, art. 64 *Code pénal annoté*, 1952-1959.
- R. GARRAUD *Traité théorique et pratique de droit pénal*, 1913-1922.
- R. GARRAUD *Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale*, 1907.
- R. MERLE et A. VITU, I ou II *Traité de droit criminel*.
- J. PRADEL *Droit pénal général*, éd. 2000.
- J. PRADEL *Procédure pénale*, 10e éd., 2000.
- J. PRADEL et A. VARINARD, I *Les grands arrêts du droit criminel*, 3e éd., 2001.
- M. PUECH, I *Les grands arrêts de la jurisprudence criminelle*, 1976.
- M. L. RASSAT *Procédure pénale*, 2e éd., 1955.
- J.H. ROBERT *Droit pénal général*, 2e éd., 1992.
- J.-A. ROUX, I ou II *Cours de droit criminel français*.
- G. STÉFANI, G. LEVASSEUR et B. BOULOC, I ou II *Précis de procédure pénale*, 15e éd., 1993.
- M. VÉRON *Droit pénal spécial*, 8e éd., 2000.
- A. VITU *Droit pénal spécial*, 2 tomes, 1982.
- R. VOÛIN et J. LÉAUTÉ *Droit pénal général et criminologie*, 1956.
- M.L. RASSAT *Droit pénal spécial*, 3e éd., 2003.

فهرست مطالب

نشانه‌های کوتاه.....	۱۱
دیباچه مترجم.....	۱۳
مقدمه.....	۱۷
مبحث یکم - فواید حقوق کیفری اختصاصی.....	۱۸
الف - فواید نظری.....	۱۸
ب - فواید عملی.....	۱۹
مبحث دوم - منابع حقوق کیفری اختصاصی.....	۲۰
مبحث سوم - شاخه‌های حقوق کیفری اختصاصی.....	۲۳
فصل یکم - آسیب‌های واقعی به جسم.....	۲۷
گفتار یکم - آسیب‌های عمدی.....	۲۷
مبحث یکم - جنایت‌ها علیه بشریت.....	۲۸
الف. عناصر تشکیل دهنده.....	۳۲
۱ - عناصر مشترک.....	۳۲
۲ - عناصر خاص.....	۳۳
۱ - ۲. نسل‌کشی.....	۳۳
۲ - ۲. دیگر جنایات علیه بشریت.....	۳۴
ب. واکنش کیفری.....	۳۶
۱. مجریان پیگرد قانونی و اشخاص تحت پیگرد.....	۳۶
۲. کیفیات پیگرد.....	۳۷
۳. آثار پیگرد: مجازات‌ها.....	۳۸
مبحث دوم - جرایم «عادی» علیه اشخاص.....	۴۰
الف. آسیب به جان اشخاص.....	۴۰

- ۱ - قتل عمد ۴۰
- ۱ - ۱. عناصر تشکیل دهنده ۴۰
- ۲ - ۱. مجازات ۵۱
۲. مسموم کردن ۶۳
- ۱ - ۲. ماده کشنده ۶۴
- ۲ - ۲. استعمال یا وارد کردن به بدن ۶۷
- ۳ - ۲. قصد مجرمانه ۶۹
- ۳ - قطع اختیاری بارداری ۷۵
- ۱ - ۳. اصل قانونی بودن سقط جنین ۷۷
- ۲ - ۳. ویژگی پس مانده گی ممنوعیت سقط جنین ۸۲
- ب. آسیب به سلامت اشخاص ۸۷
۱. جرم مرکزی: خشونت ها ۸۷
- ۱ - ۱. عناصر مادی خشونت ها ۸۸
- ۲ - ۱. جنبه های روانی خشونت ها ۹۲
- ۳ - ۱. مجازات های قابل اعمال بر خشونت ها ۱۰۰
۲. جرایم تکمیلی ۱۰۹
- ۱ - ۲. شکنجه و اعمال وحشیانه ۱۰۹
- ۲ - ۲. وارد کردن مواد زیان آور به بدن ۱۱۸
- ۳ - ۲. کمک به استفاده از مواد نیروزا در قلمرو ورزش و ۱۲۰
- جرایم مشابه ۱۲۰
- ۴ - ۲. مزاحمت های صوتی و تلفنی ۱۲۲
- ۵ - ۲. سروصدا یا هیاهوی شبانه یا توهین آمیز ۱۲۴
- گفتار دوم - آسیب های غیر عمدی ۱۲۶
- مبحث یکم - عناصر تشکیل دهنده ۱۲۶
- الف. خطا ۱۲۸
۱. خطای کیفی ۱۲۸

۱۲۸	۱ - ۱. مفهوم کلی.....
۱۳۶	ب) موارد خاص.....
۱۴۷	۲. خطای کیفی در مقایسه با خطاهای مشابه.....
۱۵۱	ب - زیان.....
۱۵۱	۱. تعریف زیان.....
۱۵۳	۲. ضرورت زیان.....
۱۵۳	۱ - ۲. آثار.....
۱۵۵	۲ - ۲. محدودیت‌ها.....
۱۵۷	ج - رابطه سببیت.....
۱۵۷	۱ - ضرورت رابطه سببیت.....
۱۵۷	۲ - معیار رابطه سببیت.....
۱۵۷	۱ - ۲. اصل.....
۱۵۸	۲ - ۲. اعمال.....
۱۶۳	مبحث دوم - واکنش کیفی.....
۱۶۴	الف. اشخاص حقیقی.....
۱۶۴	۱. مجازات‌های عادی.....
۱۶۴	۱ - ۱. مجازات‌های اصلی.....
۱۶۵	۲ - ۱. مجازات‌های تکمیلی.....
۱۶۷	۲. مجازات‌های مشدد.....
۱۶۷	۱ - ۲. تشدید ناشی از تعدد جرایم.....
۱۶۸	۲ - ۲. تشدید ناشی از شدت خطا.....
۱۷۰	ب. اشخاص حقوقی.....
۱۷۳	فصل دوم - آسیب‌های احتمالی به جسم.....
۱۷۴	گفتار یکم - خطرآفرینی برای خود.....
۱۷۵	مبحث یکم - نمونه‌هایی از مقررات راهنمایی و رانندگی.....

مبحث دوم - یک نمونه از مقررات بهداشتی	۱۷۶
گفتار دوم - خطرآفرینی برای دیگری	۱۷۹
مبحث یکم - جرایم خطرآفرینی برای دیگری به واسطه ارتکاب	
فعل مثبت	۱۸۰
الف. قاچاق مواد مخدر	۱۸۱
۱ - جرایم وضع شده	۱۸۱
۱ - ۱. مفاهیم مشترک	۱۸۱
۲ - ۱. اشکال گوناگون	۱۸۳
۲. شیوه‌های واکنش کیفری	۱۹۰
۱ - ۲. مجازات‌ها	۱۹۱
ب) آیین دادرسی	۱۹۵
ب - تحریک‌ها	۲۰۲
۱. تحریک به استفاده یا قاچاق مواد مخدر	۲۰۲
۱ - ۱. جرم کلاسیک	۲۰۲
۲ - ۱. جرم مربوط به کودکان	۲۰۵
۲. تحریک به خودکشی	۲۰۵
۱ - ۲. شرایط جرم	۲۰۶
۲ - ۲. مکمل جرم، عمل تبلیغ یا آگهی	۲۰۷
۳ - ۲. مجازات جرایم	۲۰۷
۳. تحریک کودک به افراط در مصرف الکل	۲۰۸
ج. خطرات ایجاد شده برای دیگری	۲۱۰
۱. شرایط جرم	۲۱۱
۱ - ۱. شرط اولیه: وجود یک تکلیف خاص ایمنی یا احتیاط ..	
مبتنی بر قانون یا آیین‌نامه	۲۱۲
۲ - ۱. نخستین عنصر تشکیل دهنده: نقض آشکارا عمدی	
تکلیف خاص	۲۱۴

۳- ۱. دومین عنصر تشکیل دهنده: ایجاد خطر بسیار شدید	
برای دیگری	۲۱۶
۲. واکنش کیفری	۲۱۹
۱- ۲. تعدّد وصف‌ها	۲۱۹
۲- ۲. آیین دادرسی	۲۲۱
۳- ۲. مجازات‌های قابل اجرا	۲۲۱
د. رانندگی در حالت الکلی	۲۲۴
۱. جرم‌انگاری‌ها	۲۲۴
۲. اثبات	۲۲۶
۱- ۲. سنجش با استفاده از الکل سنج: پیش دلیل	۲۲۶
۲- ۲. معاینات: اثبات به معنای دقیق	۲۲۸
۳. مجازات‌ها	۲۲۹
۱- ۳. مجازات‌های اصلی	۲۲۹
۲- ۳. مجازات‌های تکمیلی	۲۲۹
و. تهدید	۲۳۲
۱- تهدید بدون دستور یا شرط	۲۳۳
۲- تهدید با دستور به انجام یک شرط	۲۳۵
۳- تهدید به خشونت‌های سبک	۲۳۶
مبحث دوم - خطرآفرینی برای دیگری از راه خودداری	۲۳۷
الف. عدم جلوگیری از ارتکاب یک جرم	۲۳۹
۱- یک جرم	۲۴۰
۱- ۱. ضرورت یک جرم	۲۴۰
۲- ۱. ماهیت جرم	۲۴۰
۳- ۱. عدم تحقق کامل جرم	۲۴۱
۲- یک خودداری	۲۴۲
۱- ۲. ویژگی‌های خودداری	۲۴۲

۲۴۴	۲ - ۲. شخص خوددار.....
۲۴۶	ب. کمک نکردن به شخص در معرض خطر.....
۲۴۶	۱. شرایط تحقق خودداری از کمک.....
۲۴۶	۱ - ۱. شرایط مربوط به وضعیت شخص نیازمند کمک.....
۲۵۱	۲ - ۱. شرایط مربوط به وضعیت شخص ملزم به کمک.....
۲۵۶	بند سوم. شرایط مربوط به واکنش فرد ملزم به کمک.....
۲۵۸	۲ - واکنش کیفری.....
۲۵۸	۱ - ۲. دعوای عمومی.....
۲۵۹	۲ - ۲. دعوای مدنی.....
۲۶۱	ج. خودداری از تدابیر برای جلوگیری از یک حادثه.....
۲۶۳	مواد قانون جزا.....
۳۰۱	مواد قانون بهداشت همگانی.....

نشانه‌های کوتاه

A.C.P. = Ancien code pénal (de 1810)	قانون جزای سابق فرانسه
Art = article	ماده
Ass.plén. = Assemblée plénière	هیئت عمومی دیوان عالی کشور
B.C. = Bulletin criminel	بولتن ماهانه آرای شعبه کیفری دیوان عالی کشور
B.Civ. = Bulletin civil	بولتن ماهانه آرای شعبه مدنی دیوان عالی کشور
B.O.M.J. = Bulletin officiel du Ministère de la Justice	بولتن رسمی وزارت دادگستری
C.ass. Cour d'assises	دادگاه جنایی
C.civ. = Code civil	قانون مدنی
C.cons. = Code de la consommation	قانون مصرف
C.D. = Code des douanes	قانون گمرک
C.E. = Conseil d'État	شورای دولتی
C.E.S.D.H. = Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme (de Strasbourg)	معاهده حمایت از حقوق بشر اروپا
Ch.acc. = Chambre d'accusation	شعبه اتهام
Ch.mixte. = Chambre mixte	شعبه مختلط دیوان عالی کشور
C.P. = Code pénal (de 1994)	قانون جزا
C.P.P. = Code de procédure pénale	قانون دادرسی کیفری
C.R. = Code de la route	قانون راهنمایی و رانندگی
C.S.P. = Code de la santé publique	قانون بهداشت همگانی
Crim. = Chambre criminelle	شعبه کیفری دیوان عالی کشور
D. = Recueil Dalloz	مجموعه آرای قضایی چاپ دالوز
D.H. = Recueil Dalloz hebdomadaire	مجموعه هفته‌نامه آرای قضایی چاپ دالوز
D.P. = Recueil Dalloz périodique	مجموعه گاه‌نامه آرای قضایی چاپ دالوز
Dr.pén. = Droit pénal (Éditions du Juris - Classeur)	ماه‌نامه حقوق جزا

G.P. = Gazette du Palais	مجله کاخ دادگستری
J.C.P. = Jurisclasseur périodique (Semaine juridique)	هفته‌نامه قضایی
J.O. = Journal officiel	روزنامه رسمی
R.D.P.C. = Revue de droit pénal et de criminologie (Bruxelles)	مجله حقوق جزا و جرم‌شناسی
R.I.C.P.T. = Revue internationale de criminologie et de police technique (Genève)	مجله بین‌المللی جرم‌شناسی و پلیس علمی
R.I.D.P. = Revue international de droit pénal	مجله بین‌المللی حقوق جزا
R.P.D.P. = Revue pénitentiaire et de droit pénal	مجله علم اداره زندان‌ها و حقوق جزا
R.P.S. = Revue pénal suisse (Berne)	مجله حقوق جزای سوئیس
R.S.C. = Revue de science criminelle et du droit pénal comparé	فصلنامه علوم جنایی و حقوق جزای تطبیقی
R.T.D.C. = Revue trimestrielle de droit civil	فصلنامه حقوق مدنی
S. = Recueil Sirey	نشریه قضایی انتشارات سیری
Somm. = Sommaires commentés (Dalloz)	نشریه تفسیرهای مختصر دالوز
T.G.I. = Tribunal de grande instance	دادگاه شهرستان
Trib.corr. = Tribunal correctionnel	دادگاه جنحه
Trib.enf. = Tribunal pour enfants	دادگاه اطفال
Trib.pol. = Tribunal de police	دادگاه خلاف

دیباجه مترجم

اهمیت مطالعات تطبیقی در دانش حقوق، ضرورت ترجمه منابع علمی خارجی را بیش از پیش، مطرح می‌سازد. یکی از زمینه‌هایی که مطالعات تطبیقی در آن بسیار مفید است حقوق کیفری اختصاصی است. اهمیت این موضوع از یک سو و جایگاه مهم حقوق کشور فرانسه از سوی دیگر، ایجاب می‌کند که یکی از منابع علمی مفصل فرانسوی در این زمینه به پارسی برگردانده شود. تفصیل مطالب در حقوق کیفری اختصاصی، بسیار مهم است زیرا یک جرم در شرایط مختلفی ارتکاب می‌یابد که همه این شرایط باید مورد بحث قرار بگیرد و برای پرسش‌های مختلف، پاسخ‌های لازم، ارائه شود.

بیشتر کتاب‌های فرانسوی در این زمینه، هرچند که از جهاتی قابل توجه و آموزنده هستند اما مختصرند و بسیاری از پرسش‌ها را بی‌پاسخ باقی می‌گذارند. در میان کتاب‌های حقوق کیفری اختصاصی فرانسه، مفصل‌ترین کتاب، اثر مشترک آقایان، ژان پرادل و میشل دانتی ژوان، استادان دانشگاه پواتیه است. این کتاب، کلیه مباحث حقوق کیفری اختصاصی را مطرح کرده است و علاوه بر بررسی قوانین، با استناد به آرای دیوان عالی کشور، وارد جزئیات شده است و فروع مختلف را بررسی کرده است.

ترجمه حاضر، فقط شامل بخش آسیب‌های جسمی از قسمت جرایم علیه اشخاص است. این بخش از کتاب، نوشته آقای ژان پرادل است. وی که در گذشته بازپرس بود یکی از برجسته‌ترین استادان حقوق کیفری فرانسه است و سال‌هاست که آثار وی، جزو مهمترین منابع حقوق کیفری محسوب می‌شود. وی کتاب‌های مهم دیگری نیز به شرح زیر دارد:

۱- حقوق جزای عمومی^۱ - ۲- حقوق جزای تطبیقی^۲ - ۳- حقوق جزای اروپا^۳

1- *Droit pénal général*, Dalloz.

2 - *Droit pénal comparé*, Dalloz.

3- *Droit pénal européen*, Dalloz.

۴- بازپرس^۱ ۵- تاریخ اندیشه‌های کیفری^۲

علت آن که به ترجمه همین بخش از کتاب، اکتفا شد این است که می‌بایست حاشیه‌های لازم به کتاب افزوده می‌شد. اهمیت این حاشیه‌ها به اندازه‌ای است که در صورت عدم ذکر آن، کتاب، آن‌طور که می‌بایست، مفید واقع نمی‌شد. به‌ویژه در حقوق کیفری اختصاصی که بحث، مبتنی بر مواد قانون است اگر خواننده، متن ماده قانون را در اختیار نداشته باشد، ذکر متن مواد، اهمیت و ضرورت بسیار بیشتری پیدا می‌کند و نمی‌توان کار ترجمه را بدون توجه به این حاشیه‌ها، یک کار کامل و جامع دانست.

در این کتاب، مهمترین مطلبی که می‌بایست در حاشیه ذکر می‌شد ترجمه متن کامل مواد قانون بود. بدیهی است که مخاطب نویسنده، خواننده فرانسه زبان است که متن قانون جزای فرانسه را در اختیار دارد و لذا ضرورتی نداشت که متن ماده یا متن کامل آن، ذکر شود اما هنگامی که کتاب به پارسی برگردانده می‌شود، ترجمه متن مواد قانون هم، یک ضرورت گریزناپذیر است. قابل توجه است که ترجمه این مواد، نیازمند دقت بیشتری است زیرا اندکی بی‌دقتی و کم‌توجهی در گزینش واژه‌ها و ترتیب جملات، موجب می‌شود که منظور قانون، به درستی بیان نشود.

علاوه بر ترجمه مواد مورد اشاره کتاب، برخی از مواد نیز که در کتاب اشاره نشده بود اما ذکر آن ضروری می‌نمود در زیرنویس، ذکر شده است. در مجموع، بیش از یکصد و ده ماده از قانون جزای فرانسه ترجمه شده است.

همچنین نکات مختلفی در کتاب مطرح شده بود که با استفاده از دیگر منابع فرانسوی، توضیح داده شد.

یک نکته بسیار مهم این است که قانون جزای فرانسه، در حال تحوّل مستمر است و همواره قوانین مختلف، موادی را به آن افزوده یا نسخ کرده یا تغییر می‌دهند. اهمیت این تحولات قانونی به اندازه‌ای است که بر روی جلد کتاب فرانسه نوشته شده بود که کتاب تا ۱۵ مارس ۲۰۰۱ به روز شده است.

پس از انتشار کتاب، در همان سال ۲۰۰۱ و سال‌های بعد، تغییرات زیادی در

1- *Le juge d'instruction*, Dalloz.

2- *Histoire des doctrines pénales*, PUF.

قانون جزای فرانسه رخ داد که در ترجمه، کلیه این تحولات، با استفاده از مجموعه قوانین جزایی سال ۲۰۰۵ از انتشارات دالوز،^۱ در کتاب لحاظ شده است.

کلیه زیرنویس‌هایی که در متن اصلی ذکر شده بود در ترجمه نیز به دقت ذکر شده است. این زیرنویس‌ها عمدتاً شامل ذکر مشخصات آرای شعبه کیفری دیوان عالی کشور فرانسه و دیگر مراجع قضایی و ذکر منابع علمی مختلفی است که این آراء در آن تحلیل شده است و همراه با آن، نام نویسنده تحلیل نیز ذکر شده است.

به دلیل آن که آشنایی با منابع مختلف علمی، برای مطالعه و پژوهش، بسیار با اهمیت است لذا منابعی که در زیرنویس صفحات با نشانه‌های کوتاه ذکر شده بود پس از دیباجه حاضر، معرفی شده است. در اینجا فقط اشاره می‌شود که نشانه کوتاه Crim که در زیرنویس بسیاری از صفحات ذکر شده است به معنی رأی شعبه کیفری دیوان عالی کشور فرانسه است و پس از آن، تاریخ رأی ذکر شده است. همچنین گاهی در ابتدای زیرنویس‌ها، نام شهرهایی مانند پاریس^۲ و لیون^۳ ذکر شده است که منظور از آن، رأی دادگاه پاریس، لیون و امثال آن است.

نکته دیگر، روش شماره گذاری مواد قانون جزای فرانسه است که لازم است درباره آن توضیح داده شود.

این قانون که از ماه مارس ۱۹۹۴ لازم‌الاجرا شد از چند کتاب، تشکیل شده است. هر کتاب از چند عنوان و هر عنوان از چند بخش تشکیل می‌شود و هر بخش به چند فصل تقسیم می‌شود. نخستین رقم هر ماده، نشان‌گر رقم کتاب است. مثلاً نخستین رقم کلیه مواد در کتاب یکم، رقم ۱ است و مواد کتاب دوم، با رقم ۲ آغاز می‌شود. رقم دوم هر ماده، مطابق با شماره عنوان است و شماره عنوان، هرچه که باشد، رقم دوم ماده نیز همان است. رقم سوم هر ماده نیز مطابق شماره بخش است و شماره بخش، هرچه که باشد، رقم سوم ماده نیز همان است. پس از این سه رقم، یک خط فاصله وجود دارد و پس از آن، شماره ماده قرار دارد. نخستین ماده قانون جزای فرانسه، ماده ۱-۱۱۱ است. سه رقم نخست، نشان‌گر آن است که این ماده در

1- Dalloz

2- Paris

3- Lyon

کتاب یکم، عنوان یکم و بخش یکم قرارداد و رقم آخر، شماره اختصاصی ماده است. دومین ماده قانون جزا، ماده ۲-۱۱۱ است.

بخش دوم از عنوان یکم از کتاب یکم، با ماده ۱-۱۱۲ آغاز می شود که رقم ۲ نشانگر بخش دوم است و به همین ترتیب، بخش سوم، با ماده ۱-۱۱۳ آغاز می شود.

عنوان دوم از کتاب یکم با ماده ۱-۱۲۱ آغاز می شود و ترتیب ذکر شده در عنوان یکم، در این جا هم وجود دارد.

همین ترتیب کتاب یکم، در کتاب های دیگر نیز وجود دارد. به عنوان مثال، ماده ۱-۲۱۱ آغازگر کتاب دوم و ماده ۱-۳۱۱ آغازگر کتاب سوم است.

این گونه شماره گذاری، جایگاه هر ماده را از این لحاظ که در کدام کتاب، عنوان و بخش قرار دارد مشخص می کند و علاوه بر این، برای افزودن مواد جدید به قانون نیز، مناسب تر است و دیگر لزومی به ذکر مواد مکرر وجود ندارد و برای این منظور، یک خط فاصله و رقم جدید به شماره ماده قبل، افزوده می شود.

نمونه آن، مواد ۱-۵، ۲۲۱-۲، ۵-۳، ۲۲۱-۵ و ۱-۶-۲۲۱ است که در سال های ۲۰۰۱، ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴ به قانون اضافه شد.

در پایان بر این نکته تأکید می شود که حقوق کیفری اختصاصی که جرایم را تعریف می کند یک زمینه بسیار دقیق و حساس است و این، ناشی از اصل قانونی بودن جرم و مجازات است یعنی هیچ عملی جرم نیست مگر آن که قانون آن را جرم دانسته باشد و هیچ مجازاتی قابل اعمال نیست مگر آن که قانون، آن را مقرر کرده باشد. بنابراین، نگارش و ترجمه در این زمینه نیز یک کار دقیق و حساس است و همواره در انتخاب واژه ها و ترکیب جملات باید بسیار دقت شود. در ترجمه حاضر، سعی شده است که کلیه واژه ها و جملات از استحکام و دقت لازم برخوردار باشد و به همین علت، کار ترجمه، بسیار به طول انجامید. امید است حاصل این تلاش، گام مثبتی در جهت توسعه دانش حقوق کیفری اختصاصی باشد.

مقدمه

۱. هر قانون جزا، با صراحتی کم و بیش، شامل دو مجموعه یا دو بخش است: یک بخش عمومی که راجع به مسائل مربوط به همه جرایم یا تعدادی از جرایم است (مانند شروع به جرم، معاونت در جرم یا نظریه عمومی مجازات‌ها) و یک بخش اختصاصی که هر یک از جرایم را همراه با شرایط تحقق و مجازات‌های آن (در صورت لزوم، آیین دادرسی ویژه هر جرم) مورد بررسی قرار می‌دهد.

بخش عمومی، در حقوق جزای عمومی مورد مطالعه قرار می‌گیرد و بخش اختصاصی نیز موضوع حقوق کیفری اختصاصی است. حقوق کیفری اختصاصی، رشته‌ای از حقوق کیفری است که شامل سیاهه جرایم مختلف است.^۱ اشاره به واژه «سیاهه» ممکن است در نظر اول، نشان بی‌اهمیتی این رشته تلقی شود چرا که ممکن است گمان رود که حقوق کیفری اختصاصی، فاقد اصول راهبر و نظریه‌های کلی است.

با وجود این، در فواید این رشته، تردیدی نیست و در درجه اول باید به همین فواید اشاره کرد. منابع و تقسیمات این رشته را باید در مراحل بعد مطالعه کرد.

۱- از نظر خانم میشل - لور راسا، حقوق کیفری اختصاصی «شاخه‌ای از علوم جنایی است که شرایط خاص هر یک از جرایم را در یک نظام حقوقی خاص، مطالعه می‌کند».

مبحث یکم - فواید حقوق کیفری اختصاصی

الف - فواید نظری

۲. نخستین فایده آن این است که آنچه که حقوق جزای عمومی را شکل می‌دهد، جرم‌انگاری‌های خاص حقوق کیفری اختصاصی است. حقوق جزای عمومی وقتی پا به عرصه وجود می‌گذارد که دو یا چند جرم، از ویژگی‌های مشترکی برخوردار باشند. حقوق جزای عمومی با نظریه پردازی، انتزاع و تعمیم مفاهیم در مورد اعمال مختلف منع شده، پس از حقوق اختصاصی شکل می‌گیرد. از لحاظ تاریخی، قانون‌گذاران، یا به‌طور کلی‌تر، قدرت‌های عمومی، نخست ممنوعیت‌ها را اعلام کردند (مانند این که نباید دزدی کرد، نباید کسی را کشت و...) و پس از آن بود که با تأخیر و به تدریج، حقوق جزای عمومی پدیدار شد.

رساله موضوعات جنایی^۱ نوشته گی دوروسودولا کویرمب^۲ در سال ۱۷۵۷، فقط بیست صفحه راجع به حقوق جزای عمومی مطلب داشت در حالی که مطالب آن در زمینه حقوق کیفری اختصاصی، ۱۱۴ صفحه بود و بقیه رساله نیز به آیین دادرسی کیفری اختصاص داشت.

دومین فایده نظری حقوق کیفری اختصاصی این است که (تقریباً) فقط حقوق کیفری اختصاصی است که امکان شناخت سیاست جنایی قانون‌گذار و یا به بیان بهتر، امکان شناخت گزینه‌های قانون‌گذار را فراهم می‌آورد. این منظور به سه روش، تحقق می‌پذیرد. از یک سو برای دانستن این که چه عملی جرم است و چه عملی جرم نیست باید به مقررات حقوق کیفری اختصاصی رجوع کرد. در این صورت می‌توان از انبوه جرم‌انگاری‌ها، جرم‌زدایی‌ها و احیاناً از جرم‌انگاری‌های مجدد، آگاه شد. از سوی دیگر، این مقررات، میزان مجازات و بنابراین، سلسله مراتب ارزش‌های مورد حمایت را نشان می‌دهد. روش سوم این است که می‌توان

1 - *Traité des matières criminelles*

2- Guy de Rousseau de la Combe

اولویت‌های قانون‌گذار را تشخیص داد زیرا ساختار بخش اختصاصی و یا بخش‌های اختصاصی (قانون جزا، بسیار روشن‌گر است. به عنوان مثال، قانون‌گذاری که نخست جرایم علیه اشخاص را درج می‌کند و جرایم علیه کشور را در بخش دیگری می‌آورد، به روشنی نشان می‌دهد که برای شخص، اولویت قائل است.^۱

ب - فواید عملی

۳. در حقوق کیفری اختصاصی، وصف یا عنوان حقوقی یک عمل، یک حرکت یا یک خودداری، از اهمیت کلیدی برخوردار است. آیا این حرکت، دزدی است یا کلاهبرداری و یا خیانت در امانت؟ زیرا کاملاً روشن است که اگر هیچ وصفی، قابل اعمال نباشد، پیگرد قانونی، امکان‌پذیر نیست. این وصف، هم در مجازات تأثیر دارد و هم در آیین دادرسی.

وصف، نخست در مجازات تأثیر دارد زیرا هر وصفی، مجازات خاص خود را دارد که توسط قانون‌گذار پیش‌بینی شده است. بنابراین، انتخاب وصف بی تأثیر نیست زیرا در بسیاری از موارد، دو وصف مشابه، مجازات‌های متفاوتی دارند. مثلاً مجازات سرقت، سه سال حبس و ۴۵/۰۰۰ یورو جزای نقدی است اما مجازات خیانت در امانت، سه سال حبس و ۳۷۵/۰۰۰ یورو جزای نقدی است. بنابراین، آنچه که موجب اعمال یک مجازات خاص می‌شود، تعیین وصف است. با وجود این، در یک مورد، آنچه که باعث اعمال یک وصف مجرمانه می‌شود، مجازات است. نمونه آن، تعدّد جرم است زیرا وقتی که دو یا چند وصف، از یک ارزش اجتماعی حمایت کنند، وصفی که سنگین‌ترین مجازات را دارد اعمال می‌شود. این مورد، مبتنی بر اصل بالاترین نماد کیفری است.^۲

1- Jean PRADEL, *Droit pénal comparé*, Dalloz, 1995, n° 66.

نویسنده در این کتاب اشاره می‌کند که قوانین کیفری لیبرال، نخست به جرایم علیه اشخاص می‌پردازد در حالی که در قوانین کیفری اقتدارگرا، نخست، جرایم علیه کشور درج می‌شود.

Pradel (Jean), *Droit pénal général*, Tome I, n° 303.

۲- ن ک:

وصف، در آیین دادرسی هم تأثیر دارد. این تأثیر از سه جهت، صورت می‌پذیرد. نخستین تأثیر وصف در آیین دادرسی این است که صلاحیت را تعیین می‌کند: برحسب این‌که دادرسان، قائل به وصف جنایی یا جرحه‌ای شوند بزه‌کار، در یک دادگاه جنایی یا جرحه‌ای محاکمه خواهد شد. این امر، نشان‌دهنده اهمیت جرحه‌سازی است. همچنین می‌توان به جرایم نظامیان اشاره کرد که در زمان صلح، در دادگاه‌های ویژه یا تخصصی قابل رسیدگی است (ماده ۶۹۷ و ۱ - ۶۹۷ قانون آیین دادرسی کیفری) اما در زمان جنگ در دادگاه‌های ویژه نیروهای مسلح رسیدگی می‌شود (ماده ۶۹۹). دومین تأثیر وصف این است که شیوه پیگرد را تعیین می‌کند. به عنوان مثال، یک جرم مالی، فقط بر مبنای شکایت اداره دارایی قابل پیگیری است و این اداره در صورت اعلام کمیسیون جرایم مالی، موظف به انجام پیگیری است (ماده ۲۲۸ قانون آیین دادرسی مالی). سومین تأثیر وصف این است که قواعد ویژه دادرسی را تعیین می‌کند مانند قواعد مربوط به فحاشی یا افتراء (قانون ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱ راجع به آزادی مطبوعات).

مبحث دوم - منابع حقوق کیفری اختصاصی

۴. پورتالیس^۱ می‌نویسد: «در قلمرو حقوق کیفری فقط باید قانون حاکم باشد نه هیچ‌گونه رویه قضایی». در واقع اگر چه قانون، منبع اصلی حقوق کیفری اختصاصی است اما رویه قضایی نیز برای تفسیر قانون، مفید است. قانون، به خوبی شناخته شده است. نخست، قانون جزای ۱۹۹۴ که در اول مارس سال ۱۹۹۴ لازم‌الاجرا شد است که جایگزین قانون قدیمی سال ۱۸۱۰ شده است. قانون سال ۱۹۹۴ از پنج کتاب تشکیل شده است. کتاب اول، راجع به حقوق جزای عمومی است و پس از آن، چهار کتاب دیگر قرار دارد که به ترتیب عبارتند از: «جنایت‌ها و جرحه‌ها علیه اشخاص»، «جنایت‌ها و جرحه‌ها علیه حق مالکیت»،

«جنایت‌ها و جنحه‌ها علیه ملت، کشور و آسایش همگانی» و «جنایت‌ها و جنحه‌های دیگر». پس از این قسمت‌ها، سه مجموعه تکمیلی نیز وجود دارد: قانون مهم ۱۶ دسامبر ۱۹۹۲ که موسوم به «قانون مطابقت» است زیرا شامل مقررات بسیاری از دیگر مجموعه‌های قوانین است و ظهور قانون کیفری نوین، تدوین این مقررات را ایجاب کرده بود؛ آیین‌نامه اجرایی ۱۴ مه ۱۹۹۳ که نوعی تفسیر قانون جزای نوین است و توسط مدیریت امور جنایی در وزارت دادگستری تدوین شده است و مجموعه آخر، بخش آیین‌نامه‌ای قانون جزای نوین است با عنوان «بخش دوم: دستورالعمل‌های شورای دولتی» که شامل خلاف‌هاست و ساختار آن، مشابه بخش تقنینی است.^۱

قانون جزای نوین، نسبت به قانون جزای قدیم، سه نوآوری دارد:

۱- قانون ۱۹۹۴ مصوبات جدیدی در مورد جنایات علیه بشریت دارد که پیش از آن، نظام حقوقی این جنایت‌ها، مبتنی بر معاهده ۱۹۴۵ لندن و عمدتاً مبتنی بر رویه قضایی بود.

۲- جرایمی جدید مانند آزار جنسی (در ماده ۳۳-۲۲۲) و خطرات ایجاد شده برای دیگری (در ماده ۱-۲۲۳).

۳- حذف برخی از جرایم مانند ولگردی، گدایی و سوءاستفاده از سفید امضاء. علی‌رغم حجم گسترده قانون ۱۹۹۴، نباید پنداشت که این قانون، کلیه جرایم را

۱- به دلیل آن که چند ماده نخست قانون جزای فرانسه با مباحث کتاب ارتباط دارد ضروری است که متن این چند ماده ذکر شود:

ماده ۱- ۱۱۱: «جرایم بر حسب درجه اهمیت، به جنایت، جنحه و خلاف تقسیم می‌شود».

ماده ۲- ۱۱۱: «قانون، جنایت‌ها و جنحه‌ها را تعیین می‌کند و مجازات‌های قابل اعمال بر مباشران آن را مقرر می‌دارد».

آیین‌نامه، خلاف‌ها را تعیین می‌کند و بر اساس تفکیک‌های وضع شده در قانون، مجازات‌های قابل اعمال بر آن را مقرر می‌دارد».

ماده ۳- ۱۱۱: «هیچ کس برای جنایت یا جنحه‌ای که عناصر آن در قانون تعریف نشده باشد یا برای خلافی که عناصر آن در آیین‌نامه تعریف نشده باشد قابل مجازات نیست».

اگر جرم، یک جنایت یا یک جنحه باشد، مجازاتی که در قانون مقرر نشده باشد بر هیچ کس قابل اعمال نیست و اگر جرم، خلاف باشد مجازاتی که در آیین‌نامه مقرر نشده باشد بر هیچ کس قابل اعمال نیست».

ماده ۴- ۱۱۱: «قانون جزا به طور مضیق تفسیر می‌شود».

در برمی‌گیرد. در این زمینه باید آرای شعبه کیفری دیوان عالی کشور را مطالعه کرد تا دریافت که شمار قابل ملاحظه‌ای از جرایم، در قوانین خاص، یا غالباً در دیگر مجموعه‌های قوانین گنجانده شده است. قوانین جاده‌ها، بهداشت همگانی، مشروب فروشی‌ها، شهرسازی، ساختمان‌سازی، گمرک، مالیات، روستاها جنگل‌ها و غیره، از این دسته است.

این تعدّد منابع قانونی، ترتیب کلیه جرایم در قانون جزا را با مشکل مواجه کرده است و لذا کتاب پنجم قانون جزاء، موسوم به «جنایت‌ها و جنحه‌های دیگر»، بدین منظور در نظر گرفته شده است. در حال حاضر، فقط چند جرم زیست اخلاقی [مثل تجارت اعضای بدن انسان] آسیب به حیوانات و غیره در این آخرین کتاب قانون جزا گنجانده شده است. البته بهتر است که کلیه جرایم، در قانون واحدی درج شود. اما این امر، مستلزم کار طولانی مدت است که در جریان آن، باید قوانین متعددی را که برای یک امر وضع شده است حذف کرد و قانون واحدی را جایگزین آن نمود (مثلاً اخلال در انجام وظیفه توسط قوانین متعددی پیش‌بینی شده است) و باید از برخی از اعمال، جرم زدایی کرد.

در این زمینه نباید از نقش رویه قضایی چشم پوشی کرد زیرا با مطالعه آرای شعبه کیفری دیوان کشور، می‌بینیم که حقوق موضوعه فرانسه، تا حدود زیاد توسط آرای بی‌شمار، ساخته شده است.

رویه قضایی علاوه بر این که مقررات جرم انگارنده را تفسیر می‌کند، نهادهایی را به وجود می‌آورد که گاهی قانون، در مراحل بعدی، آنها را مورد تأیید قرار می‌دهد. به عنوان مثال، تفسیر موسّع از قرار داد قبلی در خیانت در امانت باعث شده است که قانون ۱۹۹۴، برخلاف قانون ۱۸۱۰، لیست قرار دادها را ملاک قرار ندهد. تفسیر موسّع از مصونیت خانوادگی که در قانون ۱۸۱۰، فقط در مورد سرقت، پیش‌بینی شده بود واضعان قانون ۱۹۹۴ را بر آن داشت تا این مصونیت را در مورد تعداد زیادی از جرایم مانند کلاهبرداری، خیانت در امانت و حتی اخاذی، پیش‌بینی

کنند.^۱ به علاوه آرای صادره در مورد مجازات «آزار تلفنی» موجب شد که جرم ویژه‌ای با عنوان مزاحمت تلفنی در ماده ۱۶ - ۲۲۲ قانون جزا پیش‌بینی شود.

مبحث سوم - شاخه‌های حقوق کیفری اختصاصی

حقوق کیفری اختصاصی، بسیار گسترده است به طوری که حتی می‌توان گفت که بر اثر تحولات فنی، اقتصادی و اجتماعی، میزان جرایم نیز همچنان رو به افزایش است به گونه‌ای که در کنار حقوق کیفری اختصاصی «عمومی» که جرایم کلاسیک مانند آسیب به اشخاص، خانواده، آداب، اموال و کشور در آن مطرح می‌شود به ویژه از نیمه سده بیستم، یک حقوق کیفری اختصاصی «بسیار اختصاصی» و غالباً فنی ظهور یافته است که البته همیشه هم به اجرا در نمی‌آید. گاروفالو^۲ جرایم را به دو دسته جرایم «طبیعی» و جرایم «مصنوعی» تقسیم می‌کرد. هسته قدیمی و سخت جرایم کلاسیک، متعلق به دسته اول است در حالی که حقوق کیفری اختصاصی فنی که با معاملات، روابط کار، حمل و نقل جاده‌ای،

۱ - منظور از این مصوبیت این است که اگر اعضای یک خانواده، به شرحی که در مواد ذیل آمده است علیه یکدیگر، مرتکب چنین جرایمی شوند، تحت پیگرد قرار نخواهند گرفت. مطابق ماده ۱۲ - ۳۱۱ قانون جزا: «اگر سرقت در شرایط زیر ارتکاب یابد، پیگرد کیفری نخواهد داشت:

۱ - در صورتی که علیه اسلاف یا اعقاب ارتکاب یابد وقتی که علیه اولیاء تا هرچه بالا رود و علیه فرزندان، تا هرچه پایین رود ارتکاب یابد

۲ - علیه همسر ارتکاب یابد [منظور از اسلاف، پدر و مادر تا هر چه بالاتر رود و منظور از اعقاب، فرزندان تا هر چه پایین‌تر رود است] مگر این‌که زوجین از هم جدا باشند یا اجازه داشته باشند که جدای از هم زندگی کنند».

در ماده ۳ - ۳۱۳ قانون جزا آمده است:

«شروع به جرایم پیش‌بینی شده در این فصل نیز همین مجازات‌ها را خواهد داشت.

مقررات ماده ۱۲ - ۳۱۱ در مورد جرم کلاهبرداری نیز قابل اعمال است». همچنین مطابق ماده ۴ - ۳۱۴: «مقررات ماده ۱۲ - ۳۱۱ در مورد جرم خیانت در امانت نیز قابل اعمال است».

در ماده ۱۲ - ۳۱۲ در مورد اخاذی آمده است: «شروع به جرایم پیش‌بینی در این فصل نیز همین مجازات‌ها را خواهد داشت. مقررات ماده ۳۱۴ بر جرایم پیش‌بینی شده در این فصل، قابل اعمال است».

محیط زیست و... در ارتباط است، به دسته دوم تعلق دارد.

مطالعه کلیه جرایم در این کتاب نمی‌گنجد. بنابراین، جرایم دسته اول مورد مطالعه قرار خواهد گرفت و در عین حال، در چهارچوب تقسیم‌بندی‌های سنتی مربوط به جرایم علیه اشخاص و اموال به جرایم مهم مربوط به قلمرو فنی نظیر رانندگی در حال مستی، انواع تقلب‌ها، تبلیغات دورغین یا سوءاستفاده از اموال عمومی هم اشاراتی خواهد شد.

بنابر این چهارچوب کتاب از این قرار است:

عنوان یکم: جرایم علیه اشخاص

عنوان دوم: جرایم علیه خانواده

عنوان سوم: جرایم علیه آداب

عنوان چهارم: جرایم علیه حق مالکیت

عنوان پنجم: جرایم علیه ملت، کشور و آسایش همگانی.^۱

۱- تقسیم بندی نگارش کتاب میان دو نویسنده بدین شرح است:

آقای ژان پرادل:

توضیحات مقدماتی، عنوان یکم، درباره جرایم علیه اشخاص (آسیب به جسم انسان)، عنوان چهارم، راجع به جرایم علیه حق مالکیت (آسیب‌های حقوقی) و عنوان پنجم، درباره جرایم علیه ملت، کشور و آسایش همگانی.

آقای میشل دانتی ژوران:

کلیه توضیحات دیگر: عنوان یکم، راجع به جرایم علیه اشخاص (آسیب به وضعیت اشخاص)، عنوان دوم، در جرایم علیه خانواده، عنوان سوم، در جرایم علیه آداب، عنوان چهارم، در جرایم علیه حق مالکیت (آسیب‌های مادی).